

De nacht is voorbij

Leesexemplaar

Voor mijn vader

Leesexemplaar

Evelien
De Vlieger

**DE
NACHT
IS
VOOR
BIJ**

P E L C K M A N S

I. VRIJDAG

*'Dankzij de dood verliezen we onze onschuld,
wat niet betekent dat we schuldig worden.'*

Lieke Marsman

Op de dag van het vertrek helpt mijn vader de auto inladen. Hij draagt de bagage door de hal, komt terug naar de woonkamer om te vragen waarom hij met zware tassen rondzeult, loopt dan met onvaste tred opnieuw naar de netjes geordende garage.

‘Ik doe het wel, papa,’ zeg ik en ik neem een tas uit zijn handen.

Daarop sloft hij naar de sofa en gaat zitten. Uit gewoonte neemt hij een boek van de salontafel. Hij slaat het open en legt het meteen terug, alsof hij het ontmaskerde als een absurd object – wat het ook is als je om de haverklap vergeet wat je net hebt gelezen. Daarna staart hij doelloos in het ijl. Niet abnormaal voor een achtentachtigjarige, maar voor hem is het nieuw: fit en actief zijn, blijft zijn handelsmerk. Tegen elke dokter die we de voorbije weken zagen, pochte hij dat hij nog dagelijks fietst en het is nog waar ook – al weet hij na twee keer trappen niet meer waar de weg heen leidt.

Mijn moeder en ik lopen kakelend heen en weer tussen de keuken en de garage met nog ditjes en nog datjes, terwijl mijn vader muisstil op het randje van de sofa zit. De ochtendzon schijnt in brede stroken door de grote ramen, maar raakt hem net niet. Het hele huis lijkt zijn adem in te houden, alsof het weet dat dit het laatste vertrek is.

‘Gaan we ergens naartoe?’ vraagt hij als ik zeg dat we klaar zijn om te gaan.

Jazeker, het is zover; we rijden naar ons huisje in Frankrijk. Mijn moeder gaat in de passagierszetel zitten en mijn vader kruipt mokkend op de achterbank.

‘Jij weet niet waar we naartoe rijden,’ zegt mijn moeder.

‘Jij toch ook niet,’ zegt hij, en dat is waar. Maar een paar seconden later is hij ook dat alweer vergeten. Ik voel zijn ogen in mijn rug: hij volgt elke beweging van mijn handen en mijn

voeten, alsof hij mij bestuurt. Na een minuut of tien heeft hij genoeg gezien en leunt hij achterover. ‘Jij kunt autorijden,’ zegt hij. ‘Ik ken niemand die beter rijdt dan jij.’ Ik ben zoals altijd pijnlijk verguld met een compliment van hem. De vijftig voorbij en nog altijd hunkeren naar zijn goedkeurende woorden, zelfs als het gaat over iets waarin ik niet eens wil uitblinken. Als kind reed hij ons helemaal tot aan de Côte d’Azur, waar hij dwaas van vermoeidheid uit de oververhitte auto stapte en wij hem van onze moeder moesten bedanken, omdat we niet dood maar levend aangekomen waren.

Nu kan ik geen schouderklopjes meer krijgen van hem, maar uit macht der gewoonte hengel ik naar postume complimenten.

De laatste reis van mijn vader was kort. Als ik had geweten dat hij twee dagen na onze thuiskomst zou sterven, hadden we langer kunnen reizen: minstens tot die dag van zijn dood of liever nog veel langer. Reizen om het einde te slim af te zijn. Helaas waren we verstandig en hielden we het bij drie nette dagen – twee nachten – als om goed uitgerust aan die dood te kunnen gaan staan.

Toen de grenzen eindelijk weer opengingen na een virusgevoelige herfst, winter en lente, nodigde ik mijn ouders uit om er drie dagen opuit te trekken. Niets bijzonders, gewoon genieten van het uitzicht, lekker eten, goed slapen, misschien een marktje en vooral: eindelijk eens naar het onlangs aangekochte vakantiehuis in de Thiérache. Ons eigen huis was netjes afbetaald en alsof we heimwee hadden naar de maandelijkse aflossing gingen we een ander huis afbetalen. Niet eens

een waardevol oud pand, maar een prefabvakantiewoning die Nederlandse hippies in de jaren zestig hadden laten bouwen voor hun kinderen. We waren als betoverd door de stille, groene plek en hadden zonder veel nadenken ja gezegd tegen de makelaar. Een ander huis stond veel te dichtbij, maar wat kon ons dat schelen als de reebokken er blaffend door de tuin liepen en de wiewalen je uit je bed lokten?

‘Meisje, meisje, toch!’ Mijn moeder gooit haar opgespaarde enthousiasme in mijn schoot. Ze gaat eindelijk de plek van op de foto’s te zien krijgen en het zou ook nog eens mooi weer worden: 20 graden of zelfs iets meer, matig bewolkt maar toch ook best veel zon, elke dag. KAN HET BETER? Ik glimlach om haar blijte gepopel maar meer krijg ik niet voor elkaar, want het is druk op de weg.

‘Zoveel auto’s,’ zegt mijn vader. ‘Waar rijden die allemaal naartoe?’ Het is geruststellend dat zijn verwondering daarover nog bestaat en het is bovendien een pertinente vraag op een doordeweekse ochtend.

‘Dat weet ik niet,’ zeg ik. ‘Maar wij rijden naar Frankrijk. Naar ons huisje.’

‘Hier,’ zegt mijn moeder en ze reikt hem de kaart van de streek aan. ‘Zoek het maar op: Buiremont.’

Mijn ouders zijn nooit twijfelaars geweest. Ze wisten wat ze wilden in het leven; mijn moeder: geld verdienen, mijn vader:

genieten. Ik zat in verwarring op de achterbank vanaf een bepaalde leeftijd, en die verwarring is er nog: ik ben wel op pad, maar heb geen doel. Ik ga niet voor de bergen geld en ook van genieten maakte ik niet mijn levensdoel – al word ik er met de jaren beter in. Maar ik ben nog altijd beduidend beter in me zorgen maken.

Ik noteerde een tijd geleden een nieuw levensmotto, geïnspireerd door een straatinterview waarin een Oekraïens stel erg rustig bleef onder het nieuws over een nakende Russische inval: ‘We maken ons geen zorgen over iets wat misschien niet gaat gebeuren.’ Ik lag verbluft naar hen te luisteren vanaf de bank: zoveel wijsheid van een lukraak uitgekozen ouder koppel bij de uitgang van een cinemazaal. Die moest ik opschrijven. Ik herhaalde het als een mantra: ‘Ik maak mij geen zorgen over iets wat misschien niet gaat gebeuren.’ En het werkte nog ook. Maar toen vielen de Russen Oekraïne binnen en sindsdien vraag ik me af en toe af wat er met het koppel is gebeurd, of ze nog leven, of ze geen nieuw levensmotto voor me hebben.

Mijn vader zit met de opengevouwen kaart van de Aisne in zijn handen. ‘Avesnes-sur-Helpe, Maroilles, Buironfosse, Etréaupont, Fontaine-lès-Vervins, Rozoy-sur-Serre,’ leest hij hardop. Zijn Frans klinkt nog even Frans, de taal van het land waar hij zo van hield, de taal van Charles Aznavour en Philippe Noiret. ‘Landouzy-la-Cour, Plomion, Mondrepuis, Morgny-en-Thiérache, Coingt,’ weerklinkt als een chanson vanaf de achterbank. Een lied dat me even laat geloven dat alles als vandoors is, tot ik het stuur in mijn handen zie en ik mijn vader hoor vragen:

‘Waar gaan we nu weer naartoe?’

Mijn moeder en ik gooien over onze schouder, in koor:
‘Naar het huisje in Buiremont.’

Hij zoekt het op de kaart maar het is zo een onooglijk klein dorp, een vlekje van niets, te midden van al die andere vlekjes. En wat betekenen al die vlekjes in feite, denk ik in zijn plaats.

‘Papa,’ probeer ik, maar mijn ogen in de achteruitkijkspiegel lijken hem niets te zeggen. ‘We zijn weg, hé,’ zeg ik nog, maar hij blijft door me heen kijken.

‘En of!’ roept mijn moeder uit, verheugd dat ze is ontsnapt aan het huis der zuchten – voor even dan toch. ‘We zijn weg!’

Dan knikt hij en zegt hij de woorden traag na: ‘Ja, we zijn weg. We zijn weg.’ Het is een raadsel waar hij maar niet wijs uit raakt.

Nu, twee jaar later, zit ik in ons Franse huis op een ongewoon warme oktoberdag die vast in de recordmetingen terecht komt. Er zijn twee volle jaren verstreken sinds zijn dood en de laatste reis van mijn vader vervaagt al. Ik noteer herinneringen in een schrift en tik ze over als de zon onder is. Het voelt niet alsof ik het zelf heb beleefd, meer alsof ik toen al gewoon registreerde.

Terwijl ik dacht dat ik vreselijk emotioneel zou worden door terug te denken aan ons reisje, is dat in werkelijkheid niet zo. Ik werd meegezogen in hun universum waar nieuwe, onvoorspelbare regels golden en het kost me vooral concentratie om het me juist voor de geest te halen. Het valt me tegen van mezelf dat ik het zo verstandelijk blijf benaderen. Ik heb nood aan een huilbui maar schrijf een boek.

Op een drukke weg die vanuit Charleroi de heuvels in kronkelt, roept mijn moeder plots:

‘Stop!’

‘Waarom?’

‘Ik kan het echt niet meer houden.’

Ook mijn moeder is al diep in de tachtig, plaspauzes vallen niet uit te stellen. Ik stop bij een bushalte, mijn moeder springt als een duivel uit een doosje de auto uit en gaat zonder voorafgaand onderzoek meteen gehurkt achter het – glazen – bushok zitten: het onderlijf ontbloot en zichtbaar genietend. Ik roep naar haar dat ze te veel in het zicht zit, maar het is te laat, zegt ze. Toeterende vrachtwagenchauffeurs kunnen haar rug op. Als ze niet in de weer was met haar kleren uit de stroom te houden, had ze nog wel vrolijk teruggewuifd.

‘Kon je niet achter een struik gaan zitten?’ vraag ik haar als we weer rijden.

‘Daar was het te vies. En ik kon het niet meer houden.’

‘Je krijgt nog eens een boete voor wildplassen, zo,’ zeg ik en daar wordt ze stil van. Voor even. Want meteen daarna is ze euforisch dat ze aan een boete is ontsnapt: ze lacht triomfantelijk alsof we *Thelma en Louise* zijn en net een colonne politiewagens hebben afgeschud. Ik kan niet anders dan meelachen met haar en ben even vergeten dat *Thelma en Louise* eindigt met een wanhoopsdaad – poëtisch maar fataal.

‘Ik moet plassen,’ zegt mijn vader een halfuur later als we op een langgerekte bosweg rijden. Tegen de kinderen zei ik vroeger dat ze het moesten ophouden als onze bestemming niet al te veraf meer was – thuis hoefden ze soms een hele dag niet. Maar nu twijfel ik geen seconde en stop op de brede

reddingsstrook die speciaal voor ons aangelegd lijkt. Mijn vader rent het donkergroen in en mijn moeder laat haar broek gewoon achter het open portier zakken.

‘Wat doe je nu, mama?’ vraag ik. Ze wil van de gelegenheid gebruikmaken, zegt ze. Zodat ik niet nog een keer moet stoppen. Mijn vader heeft een spar uitgekozen: hij staat gepast met zijn rug naar ons, maar net iets te veraf naar mijn zin. Voor hem is op elk moment alles mogelijk, jammer dat dat niet bevrijdend maar bedreigend is. Onderweg tussen de metershoge stammen vergat hij wat hij aan het doen was, zag hij het naaldbos en dacht hij eraan om een boswandeling te beginnen. Hij keek achterom waar we bleven, zag mijn moeder op haar hurken zitten en bleef ter plekke staan om zelf te plassen.

Ik zit in de auto en kijk naar mijn beide ouders, eentje op de voorgrond en eentje in de verre achtergrond. Deze twee mensen hebben mij gemaakt maar dat lijkt nu wel erg lang geleden.

‘Je moet je blaas trainen, mama,’ zeg ik als mijn moeder weer naast me zit. ‘Elk halfuur plassen, is niet goed.’

‘Je hebt gelijk,’ zegt ze en ze kijkt me aan met de blik van een brutaal kind dat toch haar zin zal doen. Wat heb ik die blik gemist. Sinds een paar jaar kijkt ze alleen nog zorgelijk – ze lijkt mij wel.

Toen ik een paar weken voordien de vraag had gesteld of we er niet eens samen opuit zouden trekken, was mijn moeder prompt beginnen te wenen. We zaten thuis bij hen aan het ronde gastentafeltje in de woonkamer, een zelfgebakken rabarber-